

Σὲν τῷ τελούμενῳ.

DISPUTATIO PHYSICA
De
NOCTISURGIO,
Quam

Cum Amplissimæ Facult. Philos.
in almâ ad Auram Academia appro-
batione ac suffragio.

Sub Umbone

Viri Præclarissimi
M. DANIELIS ACHRELI,
Eloquentiæ Professoris Publici,
celeberrimi.

*Liberals Exercitij gratia ingenuè Philosophā-
tium placida censuræ modestè submittit.*

JOEL PETREJUS,
Reg. Stipendiarius.

In Auditorio Max. ad diem Decemb.
partus virginæ Anno 1681.

A B O Æ,

Impr. à JOHANNIS WALLIO, A. T.

Reverendissimo in CHRISTO

Patri ac Domino

DN. JOHANNI GEZELIO,
S. S. Theol. Doctori celeberrimo,
Dioecesis Aboensis Episcopo longè
meritissimo, Consistorii Ephoro gra-
vissimo, ut & Academiz ProCancellario
amplissimo, Mecenati ac Patrono
maximo.

Denique Pl. Reverendus, Prudentiss. Doctiss.

DN. M. GABRIELI TAMMELINO,
Ecclesiae Lojoensis Pastori vigilan-
tissimo, & vicinarum Præposito com-
mendatissimo, Promotori promptiss.

DN. JOHANNI ZORWÖLSE/
Officinae ferrariæ in Antsfog & Fins-
fiars Præfecto perindustrio, Everge-
tæ honoratissimo.

DN. HENRICO STIGELIO,
Ecclesiae Kariensis Pastori ut bene merito
ita attentissimo, fautori indubitatissimo.

*Hoc in festinazione conscripium magis
quam elaboratum specimen in
certum promotionis spem gratias
animi tui munere submisse & offi-
ciosè dedicat*

J. PETREJUS, Auth. & Resp.

Juvenem Pereximium.

DN. JOELEM PETREJUM, Nyl.
 Artium & Literarum Sacrarum Studio.
 sum indefessum, *de Noctambulonibus* disserta.
 tione eruditâ & publicâ disquirentem,

Hendecasyllabum.

Q Vid Noctambulo turbidus; tenebris
 Exsurgens thalamo subinde noctis
 Horrendis, properansq; vel remotas
 In sylvas, vel in abditos recessus.
 Perreptans larium domesticorum,
 Vel pinnas superans simul domorum;
 Ægro corpore luridisque membris
 Gestet mæstifici inscius doloris:
 Vanis nemo vel artibus docebit,
 Noctis nescius aut perinde promet
 In lucem patulam, ac tenebricosum.
 Qui noctis spatium perenne trivit,
 In libris veterum & recentiorum
 Doctorum sapientiæ probatæ.
 His, PETREJE, tuas diu antè curas
 Exerces studiis, dies per omnes
 Et noctes. Clarios bibensque fontes,
 Occultas sophia paransque venas.

Qvare gnavior arbitrare noctis
Densæ commoda, fœnus & lucrosum,
Qvam semno stupidi tenebriones;
Sint qvicunque, meraciore vino
Seu prorsus madidi, dolore prorsus
Seu rapti vitiosiore, sensa
Ægri qui retinent velut cerebri.

Amico affectu animitusq; scripsi

PETRUS LAURBECCHIUS.

In Dissertationem de Noctambul.

Sunt queis nec somni trepidæ nec tēpora noctis
Strato sopitis dent latitare suo,
Quin stimulent nocti curas renovare diurnas
Et cursu audaci deproperare foras,
Ut vel summa petant, repetat vel sape profunda
Et peragant cactus quod jubet ardor opus.
Sed si scire velis, quis tantos excitet ausus;
Cur pede tam certo semisepultus eat?
Hoc legit o scriptum: mecumq; ita corde preca-
tor:
Authori Charites nomina clara parēt!

Occupatissimus scripsit

JOHANNES FLACHSENIUS.

Solent altiora ingenia, eum in finem præclara semper meditari, ut mundo ostendant indolis suæ præstantiam, tum in quæ fata, Deus Talia excitat, sustentat, ducit, & veluti completurus magnarum rerum orbem, eligit & alit. Tu Domine Respondens, respice ad Parentis Tui beati, de Te concepta omina, effusas benedictiones, & nuncupata vota, quæ nunquam apud DEUM in irritum cadere possunt, si pii Patris expectationi satisfacere ut hactenus ita in posterum pergis vale.

D. ACHRELIUS.

Ad

Ad VIRUM-JUVENEM
Pereximum ac Humanissimum,,
DN. JOELEM PETREJUM,
Bonarum Artium Virtutumq; satellitem in-
defessum; de Noctambulonibus disputationem
proprio Marte conscriptam, solerter
propugnantem;

G R A T U L A T I O :

Non desunt homines, nocturno tempore,
scalias

Qui ascensu superant, tectaq; summa petunt;
Turres condescendunt; in aperta pericula se se
Projiciunt; similes Noctivagis avibus.
Spumosus sanguis, nec non hos fervidus urget,
Spiritus hinc vehemens, tam rapidusq; venit;
Qui parat egressu, accensus, subito volat inde;
Corporis ad membra ac extensora ruit,
Fusio hac scripto declaras, Tute, polito
Respondens; studiis excoluere suis
Quem Musæ; Pallasq; simul Tritonia donis
Auxit; & insignem reddidit arte Virum.
Gratulor his cæptis felicibus! Apprecio atq;
Ulterius studiis fata benigna tuis!

Quam L. Mq; etsi occupatissimus
scripsit

SIMON Zalpol
Log. & Met. Prof. Ord.

Peregrinie Dn. Respondens!

Dogenes Atheniensium Philosophus, dum per totam rubem lucernam illustri die circumferret, quesitus optimè educatum juvenem, indicare voluit hoc ipso, benè moratos, rarissimè inventi. Ut ut sit, & ubi cunq; fuerint, minime in latere queunt, ubiq; locorum in precio sunt, & quæ vis terra illis, quamvis fortuna pressis, cœi piscibus æquor, & volucribus sylvæ, patria est. Tu Dn. Resp. ut benè educatum juvenem decet singulare jam eruditionis tuæ exemplum pandis dum disputas de non vili aliqua materia sed argumento nobili quo eleganter, latis ac scite secreta atque temperamenta nocte ambulantium notas ac illustras. Cur igitur eximias ingenii tui dotes non aestimem gratulerque, quas jam surgere atquè egregia capere incrementa intelligo? quibus probe si operam etiam in posterum locaveris non morum ingentem labem non inproborum Dominia, non vitiorum retia, metues. Mundus enim

nim quid nisi Labyrinthus est, quem
non melius perambulare potes, quam
si filum sequaris. non quidem Ariadne,
sed vere virtutis atq; Doctrinæ, quæ
vitæ nostræ normam & regulam con-
stituant, imo ipsa basis sunt. Magis
hoc animo? & ingenii tui monumen-
ta, quæ premis adhuc, prome, ut quæ
haec tenus silentii tenebris involuta fue-
re, absque lucerna Diogenis, & ultiro
lucem videant & in scenam producan-
tur. Bene vale illamque cum gratula-
tione laudem quam tibi ad petitum lu-
bens meritoq; offero accipe.

Raptissime Aboæ 2. Cal.

Decembr. Anno partæ

salutis 1681.

adposuit

P E T R U S Rosendaal.

P RÆ-

PRÆFATIO.

Niesignatus Philosophorum Aristoteles, somnum definit τὸν πρῶτον ἀισθῆτις Κατάληψιν, velut alibi άκινησίαν καὶ δεσμών τῆς ψηφισμοῦ: Omnimoda tamen sensuum et motorum privatio non est, sed intensiorum duntur actionum remissio, vel vigoris intermissionis, ut scitè Galenus interpretatur. Animadvertemus etenim in somno sopitis, motus tum naturales cordis et arteriarum pulsus; tum animales, quod respirent, quod loquantur, quod buc et illuc membra jactent, vocantes audiant, tangentes sensant, pluresque prodigiosas motionum usus monstrant; scilicet locomotiva, somni tempore sui officij penitus non obliterata, hos noctambulones aliquando illectat et instigat ut lectum deferant, eundem mira peragant, teste Galeno et experientia. Credo quondam virtus simplicitas et temperantia hominibus arridebat, nupiam forte tales ambulones innoverunt; decrecente vero auro mundi statu, et cotidie accrescente luxuriae, ut morbi incommodaque plurime, se pro-

diderunt, ita eismodi Errones sunt inventi,
quales describunt, Majolus, Laurentius, &
Delrio. Itaque si rara quæque est ab evidenti
causa non dependentia canctis in universum,
principue circa sapientioris orbis jucunda sint,
& adnotiorum rationum inquisitionem revo-
cari ament, utique recte etiam Noctambulo-
rum narratio[n]es, ejusque causas paucis investi-
gatis, paucioribus vero pensatis, disquirere
libet. Scias interea Lector candide me non
fastuosa scribendi prærigine laborasse, aut a-
nimis luxuriantis nugas ambiciose tibi vende-
re voluisse, ut querundam genio placet, que
ut zoili semper ronchos ducentes aliorum scri-
ptariorum dente proscindunt, à quo tua in-
genio, natura, & lue abhorreo; sed hoc me
unicè intendere ut argumenti hujus accura-
tiori ventilatione animum scrupulo & diffi-
cilitate, quam materia hoc circa maxime-
rum virorum ingenia causata est, aliqualiter
liberem. Tu erit modestus, Candide Lector,
hoc qualecumque ingenij specimen, simplici cha-
ractere delineatum dextrè interpretari, quod
si feceris, voto meo hoc in parte, satisfa-
ctum purabo, imò stimulabis animum, post
hoc, ad graviora tentandas.

IN NOMINE DOMINI.

THESIS I.

Vos græcæ lingvæ peritiores ruk-
nō Cámaç & ûπνο βάταç: Galenus olim
dormientes in Somno ; Neote-
rici, dormientes, qui vigilantium munia
obeunt ; Lemnius uno verbo Ambulo-
nes, & forte melius Horstius Noctam-
bulones vocarunt, horum affectio con-
cinnè dicitur νυκτεροίæ, prout latinis
nòn minus eleganter noctisurgium vel
noctambulatio vocatur :

II. Nomina talia in significatione du-
plici venire possunt: modo γενικῶς de o-
mnibus qui vel interdiu semi sopiti am-
bulant, ut Ebrij, moriones: vel noctu-
sive vigilantes, furti, lasciviae aut alias
flagitii causa: sive dormientes, ceu no-
cturni viatores & labore fessi, circume-
unt: modo ἀδικῶς in specie, de iis so-
lummodo, qui noctu è lecto surgen-
tes, alicujus rei gratia progrediuntur,
de quibus nobis est sermo.

III. Noctisurgium itaque est homi-
num motus animalis, noctu è lecto sur-
A 2 genti-

gentium, dormiendo ambulantibus, va-
riaquè facit antium, finis cujusdam gra-
tia, virtute imaginationis concitatus.

IV. Motum hic animalem nominam-
mus, ut etiam à voluntario hic melius
discernatur. Etsi enim musculorum
beneficio, qui motus voluntarii quoq;
organa sunt, conficiatur; non tamen
ob id voluntati erit accensendus, cum
noctisurgia potius secundum phantasie
impetum, quam ad rationis arbitrium
& προαιρεσιν fiant, Cernere enim est
noctambulos, non raro in loca pericu-
losa & præcipitia deferri, ignari quip-
pe talia tentant, & excusso somno peri-
cli sæpè magnitudinem attendentes, præ
terrore consternantur & toti exhorre-
scunt, solius phantasie ductus est, non
secus atque bruta etiam ἀλόγως mo-
ventur; veram si quis in sopitis volun-
tatem & deliberationem ejusmodi mo-
tus principium, licet remotius statuat,
& προαιρέσεως umbram quasi somnium
fingat, illi interea in totum non recla-
mabimus.

V. Distinguī porrò possunt Noctis-
surgia ratione temperaturæ, atatu, causo-
rum & effectorum prout κράσις & insti-
tuta νυκτοβατῶν variant. Temperamentū
respectu, quidam Physicorum sanguineos, alii melancholicos, plurimi bili-
osos ad Noctisurgium pronissimos vo-
lunt. Sanguinei ad ambulandum noctu-
rarius elevantur, cum sint non adeo in-
quieti, nec audaces. Pituitosi non-
quam, quia ad motum legnes, & ob
corporis gravitatem torpidi. Melan-
cholicos ad hoc proclives quidam, ut
præcipue Salius contendit, siquidem
subtiles, claros & æthereos spiritus,
fortioremque phantasiam habent. Bi-
liosos verò quibus cordis & epatis sicca
Δίαθεσις inest, adeoque corpus
agile & ad quasvis actiones obeundas
promptum, animum verò audacem &
sepius temerarium, ejusmodi πάθημα
facilius incurrere veritati haud abso-
num erit. Cholerici autem propter ce-
rebri nativam aut ascititiam frigidita-
tem, sanguinis ac spirituum fervorem

refrenantem, non alto frui somno sed plurimis exerceri vigiliis putantur &c.

VII. Quod *etatem* attinet, junioribus crebrius est Noctisurgium, propter agiliorem levioremque habituum, ut & spirituum, calorisque nativi majorem ubertatem: Viris è contrario ob corporis vastitatem & animi constantiam non adeo familiare. Senibus vero ob spirituum inopiam propemodū impossibile esse noctisurgium *Lemnius* ait.

VIII. Ratione *cœsarum*, concitantur ad nocturnam ambulationem quidam ex antegressâ curâ ac deliberatione, nonnulli ex somnio, alii ex consuetudine, alii ex errore, quidam à Genio fortè malo. Multi etiam virtute cœsarum naturalium ad hanc operationem insurgunt, sive cibi ac potus culpâ, sive imaginationis discursu: pluri mi propter cerebri *duσκερσίας* & morbosam dispositionem ut Phrenetici, Melancholici, febricitantes, & Epileptici.

IX. Referuntur cæterum causas Noctisurgii à Praclaris viris *Externa vel Interna*, Externa sunt vel *divina* ad altorem

orem spectantes Philosophiam: sive
Naturales, sive Physicæ. Noctambu-
lationem divinis attribuentes causis,
eam ministerio vel bonorum vel ma-
lorum Angelorum fieri putant. Sic
ab Angelobono Divum Apost. Petrum,
inter Milites somniantem, è carcere e-
ductum noctu legunt. Act. 12. Quod
tamen, miraculi potius, quam hujus rei
Exemplum suppeditabit. Dæmonis au-
tem astum declarat Apocal. 12. imò ne-
minem fugit, multos ita per loca ambu-
lantes periculosa, non sine vita vel a-
licujus membra dispendio evasisse. Ex-
terna fortè deum causæ naturales ha-
rēcensentur: ut aër pluviosus, turbidus,
corpora præter naturam inebrians: Ci-
bus humectans & refrigerans, vel flatus
excitans, potus flatulentus &c. vigili-
arum excessus, somnus à cibo statim
invadens: viscerum & alvi oppilatio,
ut & concitatores affectus; ira, libido,
curæque somnum antegressæ &c. Inter-
terna porro causæ à Doctis in Antece-
dentem ut habitus corporis levior atq;
rerior: Statura parva, cuivis spiritu-

um coadunata fortior, cerebri, cordis
& Epatis inæqualis temperatūra, vel
proximam distingvuntur, utpote quæ est
in Noctambulis imaginatio prava sæpè
idolis disparibus decepta, judicio rati-
onis vel hebetato, vel penitus sopito.

IX. Paucis jam declaratis Noctisur-
giis, ratione temperaturæ, ætatis, & cau-
sarum, æquum erit ut ad effecta (alias
dictæ signa) progrediamur. Prætermis-
sis illis, qui in lecto tantum sedentes
aut se moventes, rident, lachrimantur,
clamant, aliudque machinantur; Cum
propriæ Noctambuli non sint, licet his
quid affine patientur, aliqua eorum ope-
ra recensere placet, qui deserto lecto
surgunt & ambulando mira peragunt.
Commune id quidem cunctis fere est,
quod noctu surgant & ambulent, sed
admirationem majorem pariunt actio-
nes singulorum peculiares, alii bonum
quasi aliquod prosecuturi ad labores
consuetos & officinas se conferunt, alii
trabes & lacunaria perreptant, quidam
ædium fastigia sine scalis ascensu supe-
rare

rant; quidam in puteos descendunt & magna saepe discrimina evadunt, non nulli contra, velut malum declinaturi, fugiunt, rixantur, digladiuntur, & mirum quod commemorat D. libavius in lib. de horribili impietate Mag: Paracels: Sect: xi. pag: 84 de Noctambulis. Exemplum Viri, qui noctu se elevavit per funem, in culmen Domus ibique expugnato picarum nido, pullos secum in lectum detulit, quod horribile visum vigilanti, & factum consideranti.

X His itaque qui studio boni aliquibus talia tentant & moliuntur, incogitantia viam sternit, bruta cupiditas animum addit, vaporum etiam caligine mersa ratio adsentitur, afflat audacia vires & promovet: noctis umbrae periculi magnitudinem occultant & aestimationem circumstantiarum obfuscant illis autem qui meta mali, fugâ, litigio aut ultione Consulere sibi volunt, aut diurnas actiones, aut consuetudinem, aut naturam aliaque ansam dare putamus.

XI. Posset præterea cuiusdam subordini
dubium, an Noctambulones oper-
tis oculis (ut quorundam genio affir-
mate placet) aut apertis procedant?
Medium heic tenere consultius esse
opinamur. Quid enim prohiberet,
illos nunc compressis, veluti cæcos
ambulare palpebris, in loco præcipue
non adeò remoto & noto, nunc iterum
elevatis, si sublimia sint ascendenda,
vel longius spatiū decurrentia &
sæpius fortè vicissitudini locus videtur.
Cur tamen tales homines inoffensè
loca subinde periculosa subeant, pro-
nunciare hoc opus, hic labor
est. Id fortè rationi haud dissimile
esse potest, credere illos iter sensim
pertentare, omni sine metu & trepi-
datione discriminis ignari; ut etiam
comperuimus delirantes & ebrios pe-
ricula quæque ausu temerario incon-
sulte aggredi: per adversum funem
in altas turres funambulones, etiam
oneratos evadere, Petauristas erecta-
rumque perticarum ascensores, aliosq;
sapè mira peragere.

XII Causarum, ratione cum supra
notavimus noctambulationem aliam
à genio bono vel malo, aliam virtute
causarum naturalium produci. Quæ
ductu bonorū Angelorum fit ambula-
tio; si modo talis ab iis fieri possit,
illa omni periculo caret. Deus enim
sancti ejus ministri ad salutem homi-
num omnia dirigunt. Si vero mali,
antidoto cœlestis verbi precibusque
discrimen illud præcavendum. Nocti-
surgium naturale ex cupiditate diurnâ,
motu phantasie, cibo vel potu nimio
cerebrum fumis opplente proveniens
non diu durabile est, sed momentane-
um, nisi fortè de novo semper causæ
accumulentur.

XIII. Emendatur ceterum hoc no-
ctisurgium Præceptorum vel parentum
Severa objurgatione vel castigatione,
intedum dicitur magis sobria: Ætatis de-
cursu hoc etiam immutari potest, cere-
bro tum exsiccato, somnoque paula-
tim deficiente, adhoc quoque magis
dispositi sunt, qui negotiis sese omni-
bus

bus implicant, ultro citroque discursantes, mirisque utuntur gestibus, quos agnoscere ex vultu totoque corporis habitu facile est. Præservationem sensu præclarissimorum Medicorum expediunt *Chirurgia*, *Diæta*, ubi notandum quod sit aer temperatus, somnus parcior, præsertim meridianus in totum cavendus, animiqueq; tranquillitas commoda, tumultuosiores affectus ut *ira*, *libido*, amor inordinatus detestandi & tertio *pharmacia*. Extrinsecus tamen admota præstant in hoc ca-
su, Capitis frictiones, lotiones & odoramenta. Demum si hujus mali fuerit accessio, sensus excitandi gratia, fiat impulsio noctu ambulantis ab alio facta: aut proprii nominis acclamatio. Sed quia curatio hujusmodi nostrum institutum non tangit, sed Medicis re- linquenda, ingenii saltem acuendi er- go, hoc qualecunque Specimen levissimo verborum paratu disqui- fitioni bonorum dedimus, tuum- erit lector benevole, hos meos ausus

pro-

pro benignitate tua de meliori ut siunc
notā interpretari, mihique animum
addere in posterum fœtus ingenii po-
niores prodere.

*Deus Ter optimus Maximus divino
Suo spiritu nobis omnibus adesse
Velit, cui laus & gloria semper.*

SICILIMENTA.

1. Utrum Alchymia sit licita Affir.
2. Dist. An lapis Bezoar sit lachru-
ma Cervi ? Neg.
3. An ignis Græcus apud veteres in
uso fuit. Affir.
4. An Ethnici licet virtutibus non
salventur, Deo tamen suo modo
placere possint. Affir.

Δόξα Θεῷ πολλὴ ἡδὺ πνεύματι
δόξα μεγιστῷ

Praestantissimo atque morum integritate con-
spicuo JUVENI,

DN. JOELI PETREJO
amico suo sincerè colendo, de Nocti-
surgio eruditè differenti.

Ambulent quidam medias per horas
Noctis hæc monstras quod I OEL
apie

Sentias magnos fore nunc bonores
Ti. quod & optat!
PETRUS OSENIUS.

A luy mesme
SI pour nous reposer la Nuit nous
est donnéc
Pour faire refaichir une Ame a-
bandonnéc
De Forces & de Vigeurs par tant
de mille assauts
Que jour passé nous a causé par
les Travaux;
D'o u vient la source donc la Prin-
cipale cause

Que

Quelques pauvres vagants de s'ele-
ver ils osent
Endormie a la Nuit au peril de
leur vie
Ses jettants souventefois, ils mar-
chent, pleurent crient.
Voila Monsieur JOEL nous mon-
stre sagement
Par son rare discours bien docte
& prudemment.
Pourquoy vous sera deu un licu
parmy les Sages
Que vous bien meritz par vostre
beau ouvrage,

Escriva
A. HELLICHIIUS.

Peregrinatio & Ornataissimo

DN. JOEL PETREJO, Fratri &
Amico integerrimo, de Noctisurgio egre-
giè disputaturo!

Novimus eximios homines deponere fatus
En quibus est Pietas, candor & integritas:
Con-

Convenit ovum ovo, lac lacti scilicet apto;
Comprobat omnibus hoc sapius ipsaq[ue] res;
Sic quoties sequitur Patris vestigia natus
Moribus & animo quam bene convenientur?
Optimus ecce Parens Puerum produxit hic illu[m]
Qui virtutis amas pulchra & honesta refert!
Nascitur ingeniosa bonis virtutis imago,
Majorum laudes cui meminisse placet!
Hoc servas Joël qui diceris esse Petrejus
Tu modò Patrias, & bene, crede, facias:
Sic Deus ille tuus studiis benedicet ab Alto
Ut metam videant, quum tuus ante Pater;
Pergero te atq[ue] imitare Patrem: virtute & honore
Germanis claris tunc secundus eris?
Materiam raram doctus Discursibus aptas,
Gratum erit hoc Muis, hinc tibi clara dabimur
Nomina, que meruit virtus conamine raro;
Pieridum Proli præmia Apollo parat;
Provebat ulterius tua cepta Teroptimus ille
Cujus flant nisu singula quaque vigent!
Strenuus atq[ue] pius maneat sua castra Petrejus
Et dabit offiduo mitia Fata Deo?

Sincero affectu
Hoc qualecunq[ue] gratulatorium car-
men modeste transmittit.

PETRUS Fogelberg
Wermelandus.